

УДК 141+304.2

DOI <https://doi.org/10.30970/PPS.2023.46.8>

АДАПТИВНІСТЬ ІНДИВІДА В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗОВАНОГО СВІТУ: БІОФІЛОСОФСЬКИЙ АСПЕКТ

Сергій Костючков

*Херсонський державний університет,
факультет психології, історії та соціології,
кафедра філософії, соціології та соціальної роботи
вул. Шевченка, 57, 76018, м. Івано-Франківськ, Україна*

У статті досліджено особливості адаптивності індивіда в умовах глобалізованого світу в контексті біофілософського знання. Показано роль адаптивності як універсального якісного індикатора живих організмів, механізм реалізації якого являє собою унікальну видоспецифічну характеристику. Розглянуто еволюцію поняття «адаптація», що виникло і розвивалося в пізнавальному просторі біології для описування пристосувальної поведінки живих організмів, відповідно, протягом тривалого часу це поняття мало суто біологічну конотацію. Виявлені риси адаптації як процесу, спрямованого на самозбереження організму, що фіксується в певних результатах і виявляється як тенденція до встановлення певної міри гармонії між організмом (у даному контексті – індивідом) та середовищем – природним і соціальним. Наголошено на тому, що в сучасному світі проблематика адаптації актуалізується в педагогії, медицині, психології, соціології, екології, біоніці, політології, кібернетичі, космонавтиці, робототехніці тощо. Виокремлено ключові позиції процесів адаптації, які вони почали займати з перших етапів еволюції соціуму; показано, що саме процес пристосування став тим чинником зростання рівня динаміки суспільства, сприяючи більш комплексному, конструктивному та цілісному формуванню соціальної системи. Виокремлено та диференційовано поняття «адаптація», «адаптивність», «адаптант», «адаптованість». Підкреслено: оскільки і людина, котра адаптується і середовище, до якого вона пристосовується, постійно змінюються, то адаптація стає фундаментальною основою буття. Досліджуючи процес формування людини з високим рівнем пристосованості до мінливих умов середовища, необхідним бачиться врахування біофілософських засад цього процесу. Вказано на потужний пізнавальний ресурс біофілософії, яка дозволяє зрозуміти сутність життя як планетарного феномена, визначити причини надзвичайно широкого спектру його форм, обґрунтувати ціннісне наповнення життя як такого, усвідомити його місце і роль у природі та соціумі. Зроблено висновок про те, що теоретичне осмислення біофілософського знання в межах дослідження адаптивності індивіда в глобалізованому світі спрямоване передусім на з'ясування причин протиріч, що виникають у суспільстві на всіх рівнях.

Ключові слова. адаптивність, буття, біофілософія, глобалізація, природне середовище, соціальний простір, динамічна рівновага, картина світу, людський потенціал, біосоціальна кваліфікація.

Постановка проблеми. Сучасні дослідження глобальних проблем докорінно модифікують картину світу, фокусуючи увагу на принципово новому чиннику – подальшої долі людини як біологічного виду *Homo sapiens*. Сучасний світ безумовно вимагає від сучасної людини вміння швидко, цілеспрямовано та з оптимальною витратою ресурсів пристосовуватися до навколишнього світу, при чому йдеться як про природне середовище так і про соціальний простір. Проблематика адаптивності індивіда належить до спектру проблем, які сучасне людство позначає як глобальні, а відтак – актуальні й такі, що вимагають мобілізації більш потужних сил і ресурсів для теоретичного опрацювання й практичного вирішення. В більшості досліджень, де вивчається проблема пристосування людини, автори

обмежуються лише використанням терміна «адаптація», однак сучасні підходи вимагають звертатися також до понять «адаптивність» і «адаптованість», розглядаючи їх у горизонталі світу, що стрімко глобалізується. Оскільки адаптивність індивіда, представника *Homo sapiens* безпосередньо пов'язується з його життям, перш за все – біологічним, необхідним бачиться звернення в процесі дослідження процесу адаптивності до біофілософії, «понадзавданням» якої є рефлексія життя як етерального, універсального, інфінітивного феномену з позицій сьогодення.

Аналіз останніх публікацій. Теоретичному опрацюванню проблеми адаптації людини до умов навколишнього світу приділяли увагу філософи і біологи, педагоги і культурологи, психологи, соціологи та фахівці інших галузей знань. Адаптивність людини як видоспецифічну якість пристосованості до оточуючого середовища відображено в наукових розвідках як зарубіжних вчених, зокрема – Г. Ауберта, Л. Берталанфі, М. Вебера, Е. Дюркгейма, М. Конрада, Р. Левінса, Р. Мертона, Дж. Міда, Т. Парсонса так і вітчизняних, серед яких О. Безрук, Т. Дегтяренко, О. Єрьоменко, Ю. Курунова, С. Сидоренко, Л. Тішко та інші. Ключові засади біофілософії презентовано в наукових розвідках іноземних науковців, серед яких – М. Бунге, Ф. Варела, П. Годфрі-Сміт, П. Гріффітц, Д. Гусман, Дж. Дюпре, Р. Еспозіто, А. Логан, М. Манер, Х. Матурана, Д. Ніколсон, А. Нуесс, С. Прескот, Б. Ренш, А. Розенберг, М. Рьюз, Р. Саттлер, Е. Собер, Д. Стейнберг, М. Фуко, Ф. Фукуяма, Е. Шрьодінгер та інші. Теоретичні та практичні аспекти біофілософії знаходять усе більш змістовніше відображення в наукових працях сучасних українських дослідників, серед яких В. Андрущенко, В. Бех, Л. Ваховський, С. Довгаль, С. Клепко, А. Кравець, М. Лукашевич, Я. Шрамко та інші. Окремі аспекти біофілософії знайшли відображення в попередніх публікаціях автора, зокрема – в монографічному дослідженні «Біополітичне підґрунтя філософсько-освітньої концепції в умовах громадянського суспільства» та підручнику «Основи біофілософії».

Мета статті полягає у теоретичному обґрунтуванні необхідності дослідження процесу адаптивності індивіда в сучасному глобалізованому світі в контексті біофілософського знання.

Виклад основного матеріалу. Бурхливий розвиток сучасного глобалізованого суспільства, що характеризується експоненціальним зростанням евентуальності, динамізму та стохастичності, все більше вимагає від кожної людини активного пошуку і реалізації адаптаційних ресурсів для забезпечення ефективної взаємодії з постійно змінюваним навколишнім світом – як природним так і соціальним. ХХІ століття висуває людству нові, актуальні в умовах сьогодення завдання, вирішення яких актуалізує продукування принципово нових концепцій, підходів і стратегій у різних вимірах суспільного буття. Але разом із тим сучасність пропонує й нові можливості, поява яких пов'язується зі вступом людства в новий тип цивілізації, в епоху дедалі прогресуючої глобалізації, як закономірного результату природно-історичного процесу, далеко не ідеального, безпроблемного, ускладненого до того ж різного ступеню інтенсивності непрогнозованими подіями, флуктуаціями та протиріччями.

Швидkozмінюваний світ наполегливо й інколи навіть жорстко вимагає від сучасної людини вміння динамічно, цілеспрямовано та ефективно пристосовуватися до нього. Йдеться про адаптивність як універсальний якісний показник живих організмів, механізм реалізації якого закладено в форматі унікальної видоспецифічної характеристики. Поняття «адаптація» (від лат. *adaptatio* – «пристосування») виникло і формувалося в речіщі біології для описування пристосовувальної поведінки живих організмів, що сформувалося в процесі еволюції; відповідно, протягом десятиліть це поняття носило суто біологічне

«забарвлення». Автором вчення про механізми адаптаційних процесів, якими характеризуються живі організми, вважається французький натураліст Ж. Бюффон, котрий ще в XVIII столітті висунув ідею про наявність у живих організмів особливих пристосувальних властивостей, що дозволяють їм виживати в різних природних умовах. У праці «Загальна та приватна природнича історія» Ж. Бюффон наголошує на тому, що час завжди крокує рівним кроком, одноманітно й розмірено, він нічого не робить стрибками – все відбувається поступально, шляхом тонких нюансів і повільних градацій. Подальший розвиток поняття «адаптація» пов'язується з дослідженнями німецького фізіолога Г. Ауберта, котрий вивчав особливості змін пристосувального характеру рецепторів шкіри щодо дії зовнішніх подразників.

Один із фундаторів теоретичної біології Л. фон Бергаланфі у своїх теоретичних побудовах виходив із того, що всі об'єкти, процеси і явища, які оточують людину, слід розглядати як такі, що «володіють структурою», а отже – адаптацію слід розуміти як перехід систем або комплексу взаємодіючих елементів із одного стану в інший внаслідок їхнього контакту з оточуючим середовищем [1].

Важливо, що саме біологи сформували пізнавальний фундамент для подальшого дослідження феномену адаптації, якому було вже тісним «прокрустове ліжко» біологічних наук. Проблематика адаптації *per se* почала заявляти про себе в медицині, педагогіці, психології, соціології, екології, а згодом і в біоніці, кібернетиці, космонавтиці, робототехніці тощо. Варто й казати, що питання пристосування різних систем, зокрема – біологічних, до певних змінюваних умов, закономірно знайшли своє місце в проблемному полі філософії. «Не ми так хочемо, так вимагає час» – ця шекспірівська сентенція яскраво ілюструє процес інтеграції певного поняття в різні царини наукового знання, актуалізований потребами суспільства, що розвивається та, відповідно, розширює горизонти пізнання навколишнього світу. Розуміння сутності адаптації змінювалось із плином часу, віддзеркалюючи найбільш актуальні проблеми її дослідження в різних галузях наукового знання.

Варто зазначити, що адаптація входить до переліку найбільш універсальних між-дисциплінарних понять: навіть у біології, де поняття «адаптація» як властивість живих організмів пристосовуватися в процесі еволюції до конкретних умов існування займає авангардну позицію в теорії Ч. Дарвіна, а в різних підрозділах науки про життя смислове навантаження адаптації набуває специфічного до тонких нюансів звучання. Дослідник наголошував, що еволюція відбувається завдяки відбору особин, котрі найкраще пристосовані до умов навколишнього світу, це так званий природний добір. Ч. Дарвін стверджував – якщо для всіх особин не вистачає життєвих ресурсів на певній території, то менш пристосовані гинуть у конкурентній боротьбі з сильнішими. В подальшому поняття «адаптація» розповсюдилося на біосистеми всіх рівнів організації – від молекулярно-генетичного і онтогенетичного до популяційно-видового та екосистемного. В 60–80-х роках минулого століття сформувалося чітке розуміння ієрархії в біосфері, що знайшло відображення в розвідках американського дослідника Р. Левінса [2], присвячених еволюції в змінюваних умовах середовища. М. Конрад [3] присвятив темі пристосованості живих організмів фундаментальну працю «Адаптивність: значення мінливості від молекули до екосистеми».

У сфері суспільних наук поняття «адаптація» ввійшло в обіг «з легкої руки» французького юриста і соціолога Г. де Тарда в кінці XIX століття. Саме соціологія бачилася вченому тим дослідницьким простором, у якому поняття «адаптація» здатне відіграти одну із засадничих і вирішальних ролей у соціологічній теорії. А поняття «соціальна адаптація» почало активно застосовуватися з 1920-х років і знайшло своє місце в наукових розробках М. Вебера, Е. Дюркгейма, Р. Мертона, Дж. Міда, Т. Парсонса та інших. Соціологія фокусує

дослідницьку увагу на різних аспектах соціальної дії, на здатності людини пристосовуватися до тих умов, викликів і завдань, які висувуються суспільством відносно своїх членів. Таким чином, йдеться не про природну, а про соціальну адаптацію. Процеси адаптації почали займати ключові позиції з перших етапів еволюції соціуму – адаптація стала тим потужним чинником динаміки суспільства, який врівноважує нерівномірність розвитку складових елементів соціуму, сприяючи більш комплексному, конструктивному, цілісному формуванню соціальної системи. В педагогіці адаптація розглядається як адекватне, комфортне, позбавлене стресів пристосування індивіда до нових параметрів освітнього простору, в більш широкому розумінні – до нових соціальних умов життя. Психологи, відповідно, вивчають відповідно психологічні механізми адаптації, за допомогою яких індивід набуває здатності й можливості вирішувати виникаючі в процесі життя проблеми, долати труднощі, вибудовувати ефективну життєву траєкторію, гармонізувати відносини з навколишнім світом.

Необхідно вказати, що з позицій соціальної філософії проблема адаптації сучасної людини в умовах світу, що стрімко глобалізується, є однією з найбільш актуальних у полі когнітивних пошукових ситуацій, оскільки адаптація є однією з найважливіших атрибутивних характеристик не тільки представників виду *Homo sapiens*, але й будь-якої живої системи. Стосовно людини розумної, адаптація окремого індивіда являє собою активацію/активізацію механізму формування готовності до іншої реальності, до досягнення нових пізнавальних горизонтів, до засвоєння можливо нових цінностей, морально-духовних переважень, політичних орієнтирів тощо. В широкому розумінні адаптацією слід визнати будь-які зміни в структурній організації індивіда або соціальної групи (адаптанта) відповідно до умов навколишнього світу, а під адаптивністю – процес цілеспрямованих трансформацій параметрів, структури й властивостей адаптанта у відповідь на зміни, що відбуваються. Оскільки і людина, котра адаптується і середовище, до якого вона пристосовується, постійно змінюються, то саме адаптація стає фундаментальною основою буття, набуваючи якості інфінітності. В соціально-політичному контексті адаптивність визначає особливу якість людини, котра отримує власну незалежність шляхом боротьби за соціальне визволення й духовне піднесення. Боротьба за реальні громадянські права та свободи – це процес соціокультурної еволюції людини, розширення простору її вільної соціальної творчості.

Проблематика адаптивності сучасної людини, визначається, на думку вітчизняної дослідниці С. Сидоренко «...пошуками шляхів вирішення складних аксіологічних, гносеологічних, психологічних, соціально-економічних, екологічних проблем, пов'язаних зі входженням людини у новий інформаційно-культурний простір; по-друге, зростанням рівня аномалій, психічних, фізичних деструкцій людської свідомості і, як наслідок, зниженням рівня народжуваності та смертності серед різних категорій населення; по-третє, посиленням у сучасному українському суспільстві присутніх змін у моральних нормах людської поведінки, яка у своїй асоціальній спрямованості набуває загрозливого характеру» [4, с. 1].

Варто враховувати, що адаптивність індивіда значно підсилює його здатність відстоювати себе перед навколишнім світом в усіх його формопроявах, розмаїття яких неможливо передбачити, а відтак – надзвичайно складно до них пристосовуватися, утворюючи фундамент різноманітних поведінкових моделей на індивідуальному рівні. Людина з високим рівнем адаптації, обумовленим як вродженою видоспецифічною якістю так і культурою життєдіяльності, ефективно реалізує себе не тільки в різних природних геокліматичних умовах, але й у новому для себе соціальному просторі, зокрема – професійному. Формування адаптивності (соціальної) сприяє конгеніалізації ціннісної картини світу індивіда, враховуючи його біосоціальну природу, з культурним контентом життя самого суспільства,

що робить можливим професійне зростання, збагачення, вдосконалення індивіда і становлення його як особистості – відповідальної, всебічно розвинутої, перспективно мислячої. В результаті зростає рівень біосоціальної кваліфікації людини (за С. Костючковим), яка являє собою «...комплекс якісних ознак фізіологічних, психічних, інтелектуальних, духовних, культурних складових людської особистості, ступінь розвитку й динаміку формування яких зумовлюють адекватність, раціональність, консенсусність у взаємовідносинах із оточуючим світом, а також адаптуючу резистентність виявам контртенденцій з боку соціально-біологічного середовища» [5, с. 136].

Враховуючи вищевикладене, фактично можна говорити про те, що буття людини XXI століття детермінують масштабні процеси глобалізації, що набувають загальноцивілізаційного, історичного характеру. В умовах глобалізованого світу, що динамічно змінюється, життя кожної людини слід розглядати як безперервну адаптацію до нескінченно різноманітних факторів складових навколишнього світу – природних і антропогенних. Життя людини в XXI столітті визначається впливом потужних процесів глобалізації, розмах, потужність та глибина яких мають характер жорстких детермінант подальшого розвитку світової соціальної системи. Глобалізм є фактично абсолютизацією, навіть – сакралізацією процесів світової універсалізації, стандартизації, уніфікації та інтеграції: він передбачає та певною мірою виправдовує мінімізацію прагнення різних держав і народів до збереження та підтримки власної ідентичності на противагу прогресуючій експансії адвертивних цінностей.

Слід зазначити: чим складніше й багатогранніше досліджуване явище суспільного життя, тим вище ступінь плюралізму поглядів і позицій щодо цього явища – такий методологічний підхід цілком пояснює значну кількість інтерпретацій поняття «адаптація» та похідних від нього. Отже, адаптацію визначаємо як процес пристосування організму до умов навколишнього світу з метою збереження й покращення життєдіяльності. Також адаптацію можна вважати специфічним явищем, результатом процесу пристосування. В даному контексті ми розмірковуємо про адаптивність індивіда, як здатність його до адаптації, тобто – пристосування до усталених, історично сформованих у суспільстві вимог, очікувань і критеріїв оцінки до його членів. Здатність людини до адаптації є видоспецифічною якістю представників *Homo sapiens*, вона закладена в морфоментальному коді та реалізується, з різним ступенем результативності, протягом онтогенезу кожного індивіда. Адаптивність постає специфічним життєзабезпечуючим фактором, який не тільки гармонізує взаємовідносини індивіда з навколишнім світом, але й безпосередньо створює і трансформує умови функціонування соціоприродного оточення індивіда.

Як слушно зауважують вітчизняні дослідниці Т. Дегтяренко та Ю. Курунова «Сутнісні ознаки адаптивної спрямованості поведінки людини виявляються у пристосуванні її до природного та соціального середовища, зумовлені оптимальним перебігом психофізіологічних процесів саморегуляції та самонавчання при функціонуванні основних біологічних систем і всього організму в цілому, а також самовдосконаленням особистості, включаючи складні форми комунікативної поведінки в соціальному середовищі» [6, с. 56].

Вартує зауважити, що адаптивність, перш за все, полягає в аналізі індивідом навколишнього світу його адекватному сприйнятті, а відтак – генерується вміння залишатися цілісною, оптимально функціонуючою біосоціальною системою. Також адаптивність виражається в здатності перетворювати навколишню дійсність індивідуума згідно своїм інтенціям, установкам і уявленням. Індивід, котрий володіє якістю адаптивності, здатен без значних ресурсних витрат легко переносити зміни в житті, адекватно орієнтуватися в будь-якій непередбачуваній ситуації, а в умовах сучасного розвинутого

кіберпростору – віртуалізувати реальне та реалізовувати віртуальне. Адаптивність – це така собі чарівна «нитка Аріадни», яка веде людину по життю, допомагає їй адекватно засвоювати нову реальність, характеристики якої віддзеркалюють рівень конгеніальності пристосувальних рис індивіда ключовим параметрам цієї нової реальності. Адаптований соціально індивід перетворюється на особистість, котра свідомо інтегрується в соціум, апропріює його ціннісні та моральні імперативи і констелує себе з його символічним світом. Адаптивність можна вважати результатом оптимального пристосування індивіда до навколишнього світу, інструментом осмислення реальності в усіх її формовиявах та ефективного розв'язання особистісних і соціальних проблем.

У широкому розумінні адаптивність характеризується відповідністю результату діяльності індивіда обраній ним мети, тобто – йдеться про його доцільність як біосоціальної істоти. Доцільність властива всім живим істотам і людина не є виключенням, вона виявляється у відповідності структур і призначення біологічних об'єктів, у адаптивності організмів до умов життя, форм існування та поведінки відповідно до закону доцільності Аристотеля. Індивіду приписується споконвічне прагнення до «внутрішньої мети», відповідно до якої наводяться всі без винятку прояви його активності. По суті мова йде про початкову адаптивність спрямованості будь-яких психічних процесів і поведінкових актів. Індивід у процесі адаптації не тільки пасивно інтегрується в існуючий простір, але й впливає на нього, забезпечуючи трансформацію самого соціуму. Тобто, взаємодію індивіда з природним і соціальним середовищем (екосом і соціумом) можна розглядати як діалектику суб'єктивного та всезагального, причому логічною є вимога стосовно того, щоб відносини сторін у конструкціях «індивід – екос» та «індивід – соціум» були адекватними, інакше поняття «взаємодія» виглядає нонсенсом.

Дослідницький контекст обумовлює можливість твердження, у відповідності до якого ключовим завданням дослідження адаптивності індивіда є формування системно організованого пояснення/прояснення, в якому рівною мірою доречними і продуктивними постають як загальноприйнятні, стійкі та начебто безсумнівні ідеї, так і принципово нові підходи, узагальнення й висновки з інших сфер філософського знання, в тому числі – біофілософії. Біофілософія дозволяє осягнути сутність життя як планетарного феномена, визначити причини надзвичайно широкого спектру його форм, обґрунтувати ціннісне наповнення життя як такого, а також усвідомити його місце і роль у навколишньому світі. Розвиток біофілософії в нинішніх умовах, як бачиться, має бути таким собі *start point* 'ом розширення обсягів системних міждисциплінарних досліджень процесів біологізації філософії та філософізації біології, а також підвищення наукового інтересу до біологічної компоненти світогляду та світосприйняття.

На нашу думку «Біофілософія обумовлює презумпцію насичення біологічних знань філософською проблематикою, в практичному аспекті – коли перспективні біологічні дослідження реалізуються під егідою нових філософських ідей, виникаючих у результаті зміни точок зору, з яких описується панорама світоутворення та еволюції життєвих форм в їх структурній та історичній перспективі. Біофілософія, утворюючи семіотичний місток між біологією та філософією, сприяє осмисленню прогресуючого методологічного впливу філософії на розуміння процесів буття й розвитку всього живого, специфіки матеріальної та духовної діяльності людини, а також вносить аксіологічний нюанс у розуміння феномену життя, його експліцитної унікальності у Всесвіті» [7, с. 195].

Сучасні зарубіжні дослідники, аналізуючи проблемний ареал біофілософії, акцентують увагу на, серед іншого, прогресуючому впливі природного середовища на людину. С. Прескот і А. Логан вказують на негативну роль змін клімату, зниження рівня

біорізноманіття, погіршення екологічної ситуації в планетарному масштабі, епідемій та пандемій, оперуючи поняттям «антропоценовий синдром», який характеризується глибокою імплікацією з політикою, економікою та культурою. Сучасність, із її політичними, соціальними, економічними, екологічними, духовними та культурними проблемами перетворює людину на головний предмет досліджень, зокрема – в сфері біофілософського знання. Потужним вектором боротьби з антропоценовим синдромом дослідники вбачають у відмові від авторитаризму та заохочення толерантності, співчуття, культурної компетентності, емоціонального інтелекту та реалізації людського потенціалу. Біофілософія розглядається в контексті відповідальності суспільства за підтримку права кожного мешканця планети Земля реалізувати власний, генетично обумовлений потенціал. С. Прескот і А. Логан називають це «справедливістю екосистеми», зауважуючи, що здоров'я індивідуальне, соціальне (популяційне) та здоров'я всіх видів живої природи взаємопов'язані між собою в загальній біосфері [8].

У контексті заявленої теми слід підкреслити, що формування особистості з високим рівнем адаптованості до швидкозмінюваних умов середовища можливе тільки з урахуванням біофілософських засад цього процесу в сучасній соціальній реальності, зважаючи на те, що біофілософія в умовах сьогодення є не тільки конвергенцією філософського знання з біологічним, але й відбиває зростаюче соціальне, економічне, політичне і культурне значення всіх наук про життя загалом. У біофілософському аспекті адаптивність розглядаємо як особливу форму віддзеркалення впливів на людський організм зовнішнього і внутрішнього середовища, що полягає в тенденції до встановлення з ними гомеостазу – динамічної рівноваги. Адаптація готує індивіда до «невизначеного майбутнього» і пропонує його; в процесі адаптації репрезентується вищий екзистенційний вибір людини, який не має кількісної експлікації та сприяє реалізації моделей навколишнього світу, в яких відображуються індивідуальні уявлення про нього.

Висновки. Вочевидь, що сьогодні необхідні біофілософські дослідження феномену адаптивності індивіда, які характеризуються гуманістичною спрямованістю та визначають шлях переходу від економічної людини-споживача (*homo consumer*) до особистості, котрій властиве гуманістичне налаштування. Підсумовуючи викладене, зауважимо, що теоретичне осмислення біофілософського знання в межах дослідження адаптивності індивіда в глобалізованому світі спрямоване передусім на з'ясування причин протиріч – соціальних, політичних, економічних, культурних, правових, екологічних – що виникають у суспільстві на усіх рівнях – локальному, регіональному і глобальному. Проблематика адаптивності індивіда і суспільства актуалізує картину світу, яка має всі шанси стати домінуючою для всього людства – як нинішнього так і майбутнього.

Список використаної літератури

1. Bertalanfy L. von. General System Theory. Foundations, Development, Applications. New York: George Braziller, 1968. 289 p.
2. Levins R. Evolution in changing environments. Princeton: Princeton Univ. Press, 1968, 120 p.
3. Conrad M. Adaptability: the significance of variability from molecule to ecosystem. N.Y.: L.: Plenum Press, 1983. 383 p.
4. Сидоренко С.В. Соціальна адаптація людини в умовах глобального суспільства: автореф. дис. на зд. н. ст. к. філософ. н. – 09.00.03 – соціальна філософія та філософія історії. Запоріжжя, 2008. 21 с.

5. Костючков С.К. Біополітичне підґрунтя філософсько-освітньої концепції в умовах громадянського суспільства: монографія. Херсон: Айлант, 2015. 320 с.
6. Дегтяренко Т.В., Курунова Ю.О. Інтелектуально-особистісний потенціал як провідна детермінанта адаптивної спрямованості поведінки людини. *Інтегративна антропологія*. 2015. №2(26). С. 56–59.
7. Костючков С. К. Біофілософія як теоретична і практична основа підвищення рівня ефективності сучасної системи освіти. *Гілея: науковий вісник*. 2017. Вип. 117 (№2). С. 193–196.
8. Prescott, S.L., Logan, A.C. (2017). Down to Earth: Planetary Health and Biophilosophy in the Symbiocene Epoch. *Challenges*. 2017. Vol. 8 (2), 19; doi: 10.3390/challe8020019

ADAPTABILITY OF THE INDIVIDUAL IN THE GLOBALIZED WORLD: BIOPHILOSOPHICAL ASPECT

Serhii Kostiuchockov

*Kherson State University, Faculty of Socio-psychological,
Department of Philosophy, Sociology and Social Work
Shevchenko str., 57, 76018, Ivano-Frankivsk, Ukraine*

The article examines the peculiarities of the individual's adaptability in the conditions of the globalized world in the context of biophilosophical knowledge. The role of adaptability as a universal quality indicator of living organisms is shown, the implementation mechanism of which is a unique species-specific characteristic. The evolution of the concept of "adaptation", which arose and developed in the cognitive space of biology to describe the adaptive behavior of living organisms, was considered, accordingly, for a long time this concept had a purely biological connotation. The features of adaptation as a process aimed at the self-preservation of the organism are revealed, which is fixed in certain results and is manifested as a tendency to establish a certain degree of harmony between the organism (in this context – the individual) and the environment – natural and social. It is emphasized that in the modern world the issue of adaptation is actualized in pedagogy, medicine, psychology, sociology, ecology, bionics, political science, cybernetics, cosmonautics, robotics, etc. The key positions of adaptation processes, which they began to occupy from the first stages of the evolution of society, are singled out; it is shown that the process of adaptation has become the factor of increasing the level of dynamics of society, contributing to a more complex, constructive and integral formation of the social system. The concepts of "adaptation", "adaptability", "adaptant" are distinguished and differentiated. It is emphasized: since both the person who adapts and the environment to which he adapts are constantly changing, then adaptation becomes the fundamental basis of existence. When studying the process of forming a person with a high level of adaptability to changing environmental conditions, it is necessary to take into account the biophilosophical principles of this process. The powerful cognitive resource of biophilosophy is indicated, which allows us to understand the essence of life as a planetary phenomenon, to determine the causes of an extremely wide range of its forms, to justify the value content of life as such, to understand its place and role in nature and society. It is concluded that the theoretical understanding of biophilosophical knowledge within the framework of the study of individual adaptability in the globalized world is primarily aimed at clarifying the causes of contradictions that arise in society at all levels.

Key words: adaptability, being, biophilosophy, globalization, natural environment, social space, dynamic balance, worldview, human potential, biosocial qualification.